EMIL SJÖGREN
1853-1918

Sonat nr 3 g-moll
för violin och piano

Sonata No 3 G minor
for violin and piano

Opus 32

Källkritisk utgåva av/Critical edition by Ingrid Lindgren

Levande Musikarv och Kungl. Musikaliska akademien

Syftet med Levande Musikarv är att tillgängliggöra den dolda svenska musikskatten och göra den till en självklar del av dagens repertoar och forskning. Detta sker genom notutgåvor av musik som inte längre är skyddad av upphovsrätten, samt texter om tonsättarna och deras verk. Texterna publiceras i projektets databas på internet, liksom fritt nedladdningsbara notutgåvor. Huvudman är Kungl. Musikaliska akademien i samarbete med Musik- och teaterbiblioteket och Svensk Musik.

Kungl. Musikaliska akademien grundades 1771 av Gustav III med ändamålet att främja tonkonsten och musiklivet i Sverige. Numera är akademien en fristående institution som förenar tradition med ett aktivt engagemang i dagens och morgondagens musikliv.

Swedish Musical Heritage and The Royal Swedish Academy of Music

The purpose of Swedish Musical Heritage is to make accessible forgotten gems of Swedish music and make them a natural feature of the contemporary repertoire and musicology. This it does through editions of sheet music that is no longer protected by copyright, and texts about the composers and their works. This material is available in the project's online database, where the sheet music can be freely downloaded. The project is run under the auspices of the Royal Swedish Academy of Music in association with the Music and Theatre Library of Sweden and Svensk Musik.

The Royal Swedish Academy of Music was founded in 1771 by King Gustav III in order to promote the composition and performance of music in Sweden. Today, the academy is an autonomous institution that combines tradition with active engagement in the contemporary and future music scene.

www.levandemusikarv.se

Huvudredaktör/Editor-in-chief: Anders Wiklund
Notgrafisk redaktör/Score layout editor: Anders Högstedt
Textredaktör/Text editor: Erik Wallrup

Levande Musikarv/Swedish Musical Heritage
Kungl. Musikaliska akademien/The Royal Swedish Academy of Music
Utgåva nr 663/Edition no. 663
2016
Notbild/Score: Public domain. Texter/Texts: © Levande Musikarv
ISMN 979-0-66166-064-4

Levande Musikarv finansieras med medel från/Published with financial support from Kungl. Musikaliska akademien, Kungl. Vitterhetsakademien, Marcus och Amalia Wallenbergs Stiftelse, Statens Musikverk, Riksbankens Jubileumsfond, Svenska Litteratursällskapet i Finland och Kulturdepartementet.
Samarbetspartners/Partners: Musik- och teaterbiblioteket, Svensk Musik och Sveriges Radio.

Sonate Nr. 3

Emil Sjögren, Op. 32.

Allegro moderato

Violin

Allegro moderato

Piano

p

p

p

5

p

10

p

cresc.

p

cresc.

15

ff

ff

f

ff

Swedish Musical Heritage, Kungl. Musikaliska akademien, Stockholm 2016. Public domain. www.levandemusikarv.se

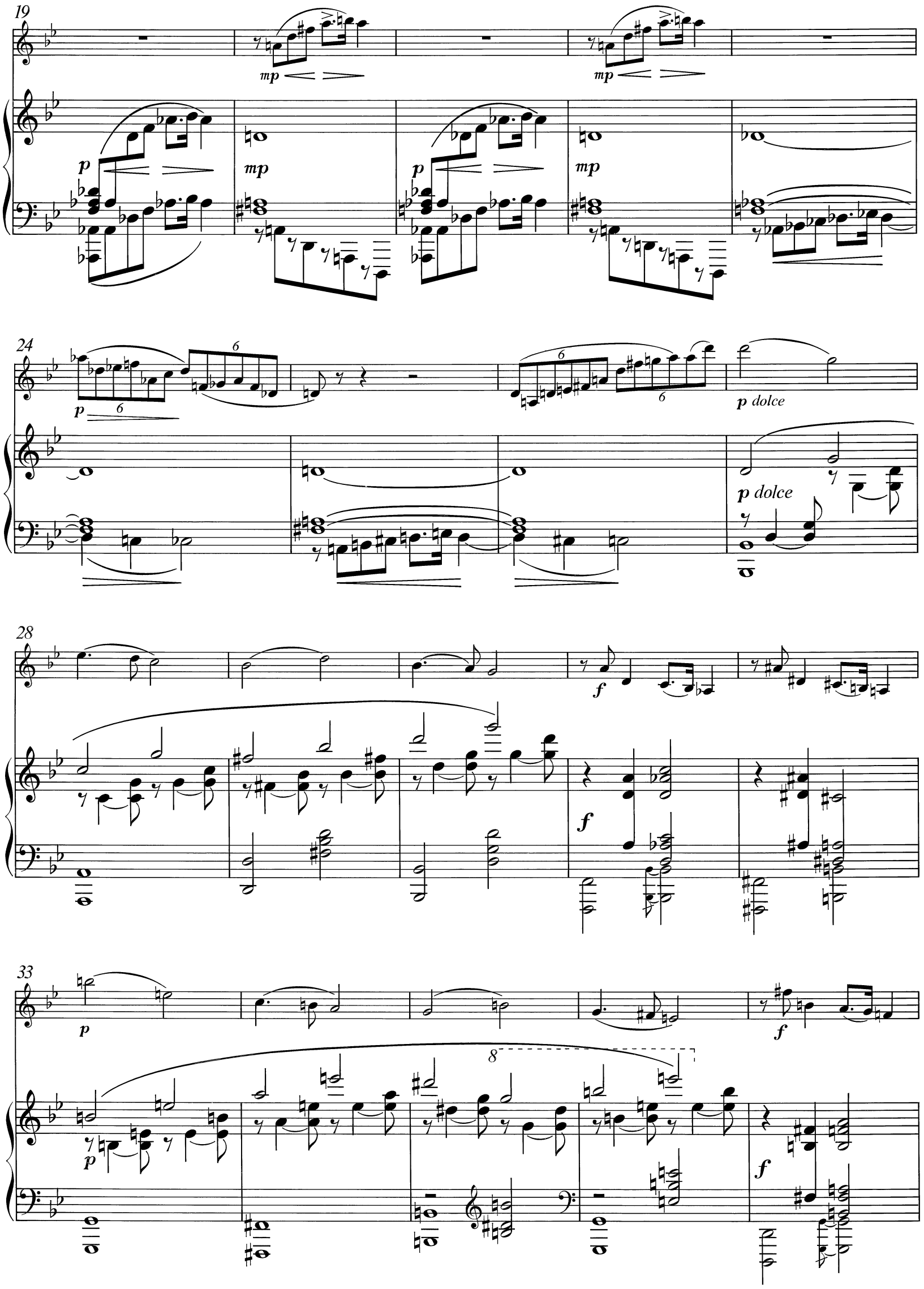
19
mp
p
mp
p
mp
24
p
6
p dolce
p dolce
28
f
f
33
p
p
8
f
f

38

p

f

p cresc.

f

43

ff

mf

mp *ff*

mp *ff*

mp

sostenuto

p dolce ed espr.

48

mf

54

p dolce

pp

58

61

p

65

cresc.

cresc.

ff

ff

70

dim.

mf

p

77

1. 2.

83

mp f

p f

87

p f e marcato p p

91

mp f p f f

95

100

p

p

104

f

p

p

ff

f

p

ff

108

dim.

dim.

115

p

121

p

126

p

p cresc. sempre

cresc.

cresc.

131

ff

ff

f

f

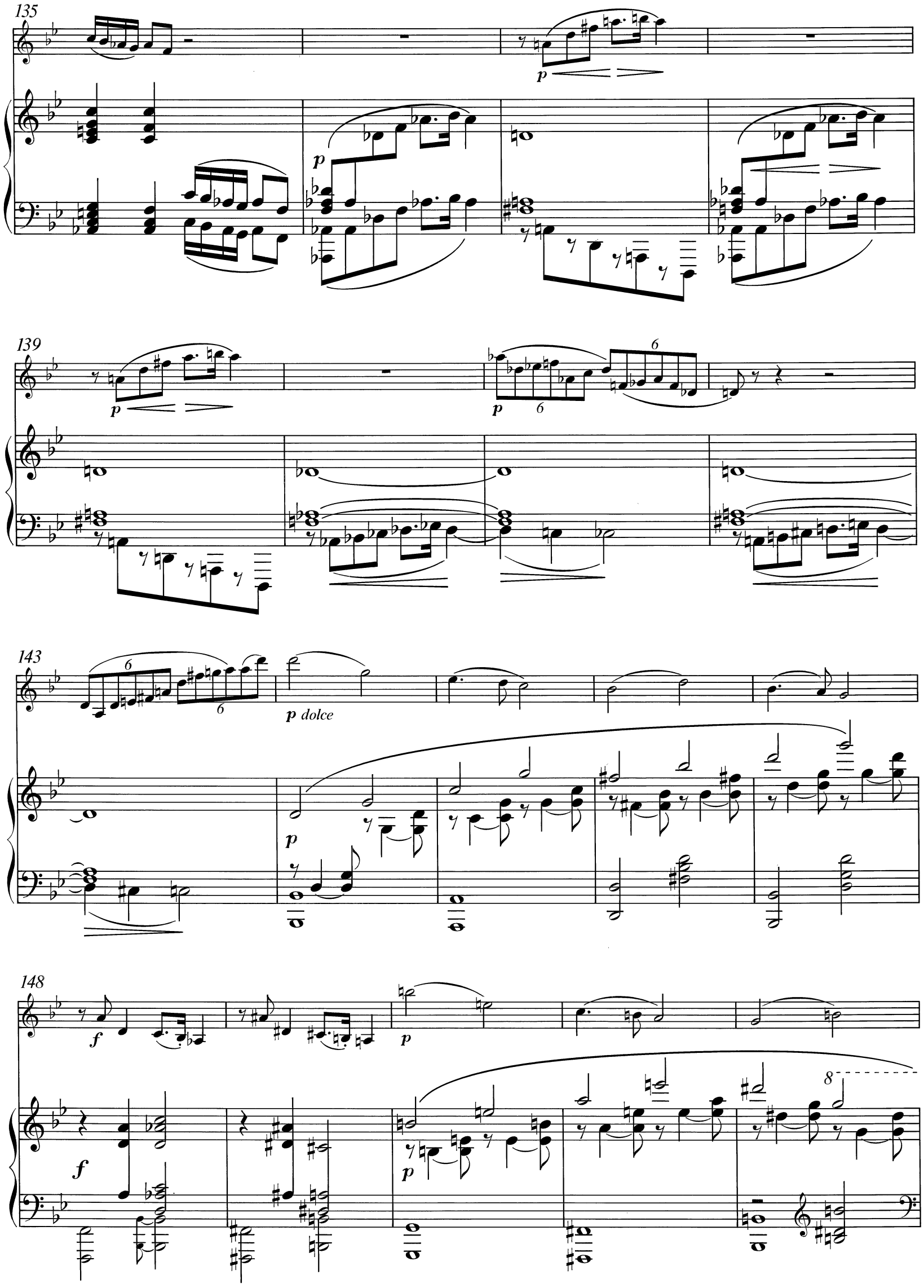
135
p
p
139
p
p
6
6
143
6
6
p dolce
p
148
f
f
p
p
8

153

8

f

p

f

p

158

f

f

f

f

mp *ff*

mp *ff*

164

mf

sostenuto

p dolce

mf

p dolce ed espr.

mf

170

175

p

p

178

ff

p espress.

f

p

181

184

cresc.

cresc. poco a poco

187

190

193

196

201

mf

dim.

mf

dim.

206

p

p

213

pp

pp

219

pp

Allegro vivace

p

Allegro vivace

7

3

p leggiero

f

f

14

dim.

p legg.

22

cresc.

cresc.

29

p

p

35

mf

p

mf

p

42

p

49

p

p

56

63

69

75

83

88

93

98

103

p

p

108

p

p

3

114

p leggiero

p leggiero

121

f

f

127

dim.

134

cresc.

cresc.

p

p

141

mf

mf

147

p

p

p

155

163

170

176

182

189

196

201

poco sostenuto

poco sostenuto

206

p

p

211

p

218

pp

pp

226

pizz.

Largo

p

Largo

p

4

6

9

8

mf

mf

12

p

p

15

f

f

p

18

p

mf

f

21

f

p

f

24

p *f* *mp*

p *f* *mp* *dim.*

27

dim. *p*

p dolce

30

33

cresc.

cresc.

35

f

f

38

p

p

p

pp

41

pp

pp

44

Allegro assai

Allegro assai

pp

p

4

7

10

f

13

p

p

16

cresc.

cresc.

19

f

f

22

25

p

cresc.

ff

p

29

ff

32 **Allegro energico**

Allegro energico

f

p riten.

36

p

ff

f

40

p

f

a tempo

f

ff

44

p

ff

p

48

52

f

p

f

p

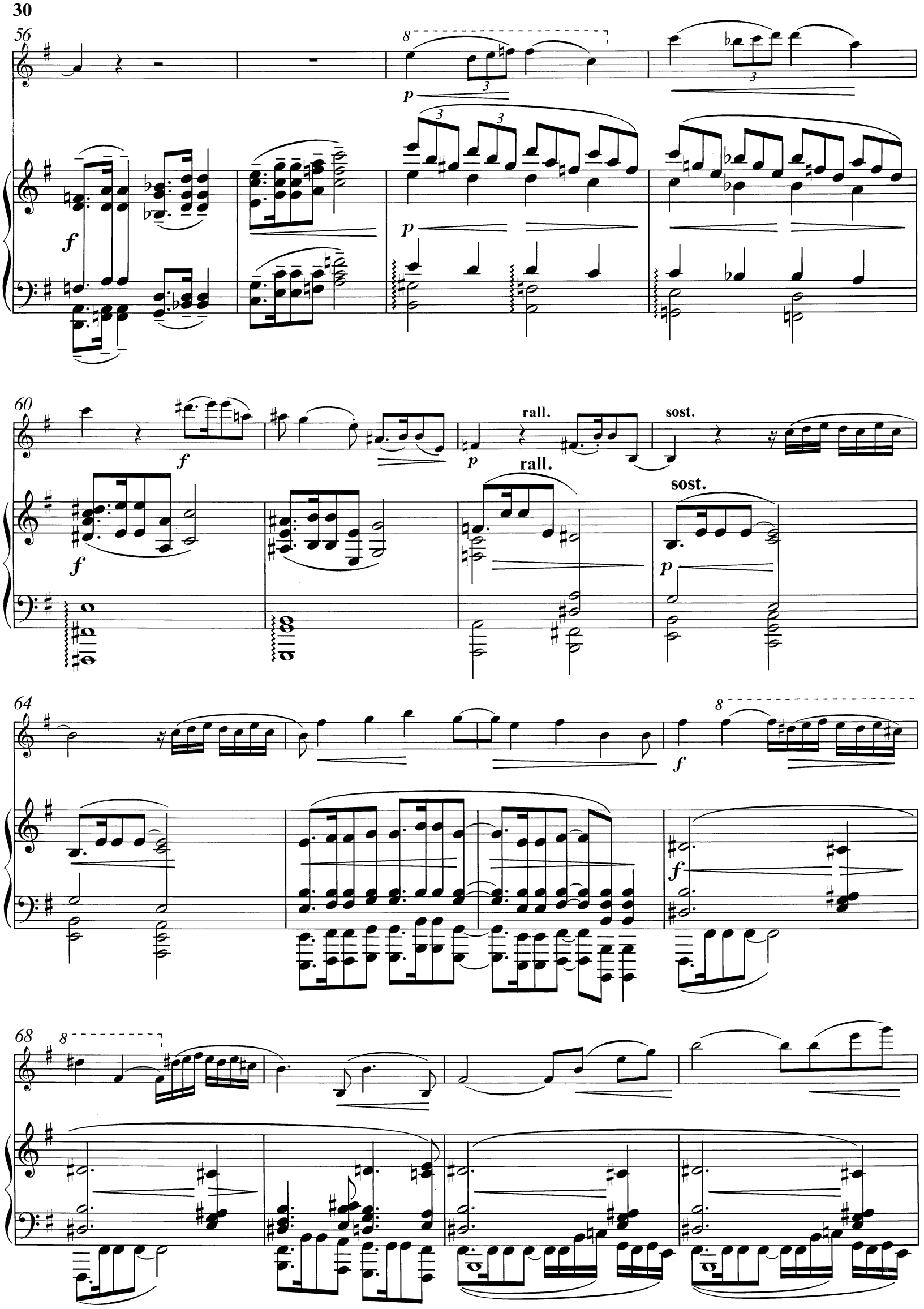
56
60
64
68
rall.
sost.
rall.
sost.

72

f

f

76

rit.

Tempo I

p

p

f

rit.

Tempo I

p

p

f

81

p

p

f

f

85

p

f

p

89

f

f *e pesante*

93

98

ff

ff

102

ff

107

112

a tempo

116

p

p

p rit.

p

f

120

f

p

f

a tempo

f

124

f *ff* *p*

f *ff* *p*

128

132

p *p*

f *f*

136

p *p*

f

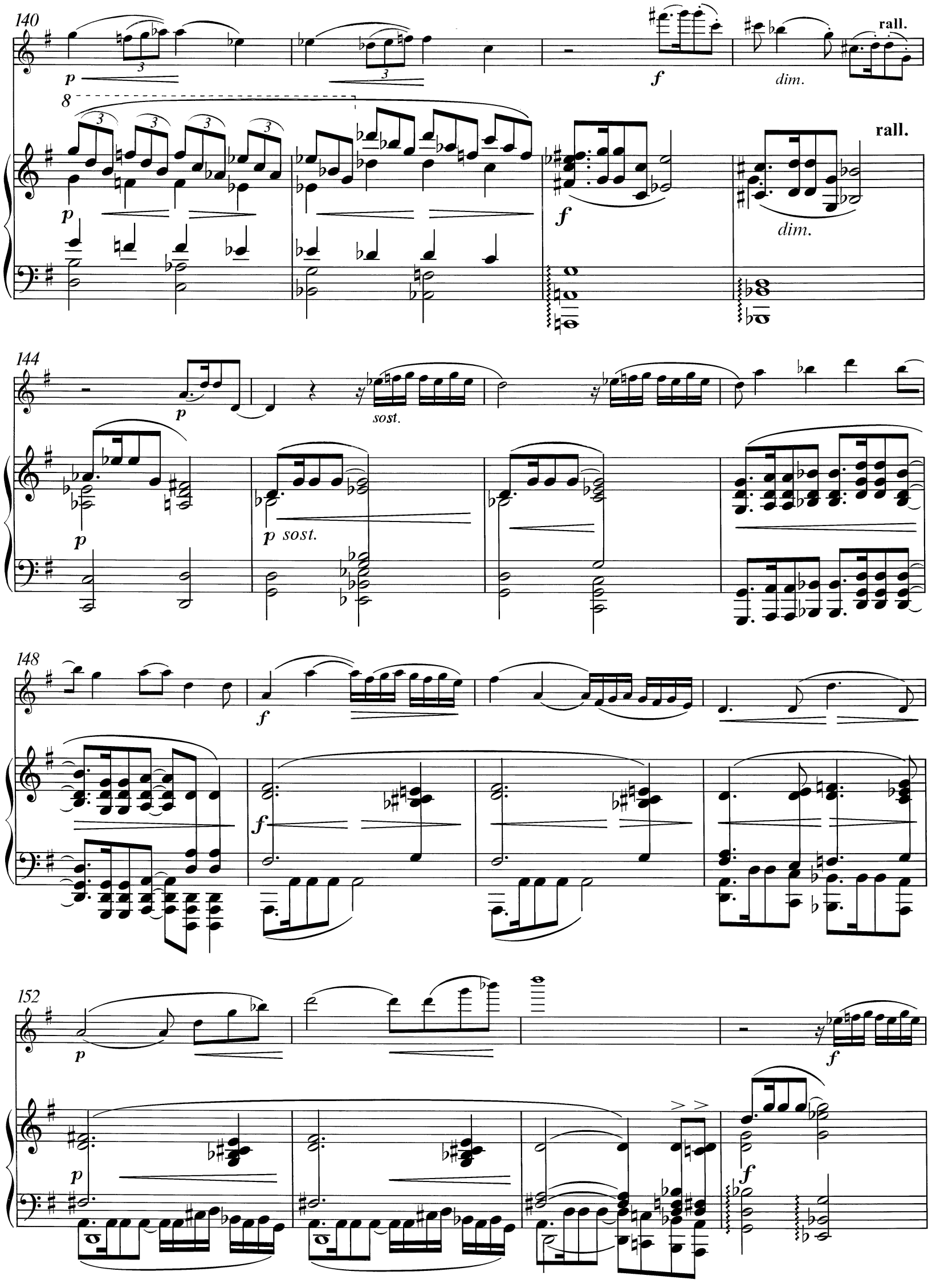
140
p
f
dim.
rall.
8
p
f
dim.
rall.
144
p
sost.
p
p sost.
148
f
f
152
p
p
f
f

156

f

p

rit.

rit.

f

p

160

Più vivo

p

Più vivo

m.s.

p

164

f

f

m.s.

m.s.

f

f

6

6

167

f

6

6

6

6

f

171

p

p

176

f

p

f *e pesante*

p

f *e pesante*

180

185

rall.

rall.

8

189

a tempo

a tempo

193

rall.

rall.

198

allargando

8

ff

allargando

ff

202

rall.

sempre ff

rall.

sempre ff

Emil Sjögren

I sin samtid var Emil Sjögren (1853–1918) mest bekant för sitt orgelspel, allra helst för sina improvisationer på instrumentet. Han förknippas med Johannes kyrka i Stockholm, där han var verksam från 1891 till sin död. Men Sjögren var också pianist, pedagog och inte minst tonsättare.

Emil Sjögren studerade vid Musikkonservatoriet 1869–74, fortsatte därefter i Berlin med studier för Friedrich Kiel (komposition) och Carl August Haupt (orgel) 1879–80.

Tillbaka i födelsestaden Stockholm var han organist i Franska reformerta kyrkan 1880–84 och undervisade vid Richard Anderssons musikskola 1886–88.

Regelbundna vistelser i Paris från och med 1901 tillsammans med hustrun Berta utvecklade Sjögren som tonsättare – den franska huvudstaden var vid denna tid något av ett europeiskt kulturcentrum. Sjögrens verk framfördes där i en för svenska kompositörer ovanlig omfattning.

Sjögrens verkförteckning innehåller framför allt orgelmusik, solosånger, verk för violin och piano, samt pianostycken, således inga verk i större former. Allra mest framförda är hans solosånger som uppskattas för sina inkännande tonsättningar av de valda texterna. Men också hans verk för orgel och för violin och piano återkommer ständigt i konsertprogrammen.

Emil Sjögren blev invald i Kungl. Musikaliska akademien den 30 januari 1892.

© *Gunnar Ternhag,* Levande Musikarv

Sonater för violin och piano

Emil Sjögren påbörjade sin första violinsonat hösten 1883. Han hade inte många svenska förebilder, däremot var Griegs violinsonater en trolig inspirationskälla. Sjögrens danske musikförläggare Henrik Hennings kan också ha varit pådrivande.

Sjögren skrev sammanlagt fem violinsonater, alla i traditionell form både när det gäller satsernas antal och ordning – fyra satser i alla utom den första som har tre – och yttersatsernas sonatform. Den första och andra sonaten tillkom på 1880-talet, och resten av dem efter 1900, då han tillbringade långa tider i Paris. Under den perioden skrev han också en violoncellsonat och två pianosonater.

Den första sonaten hade en lång tillkomsttid, komponerad under Sjögrens resa 1884–85 till Wien, Merano, München och Paris. Den fick också på andra sätt en internationell start: den gavs ut av Peters förlag i Leipzig och uruppfördes 1886 i Stockholm av den franske violinisten Émile Sauret och den tjeckiske pianisten Felix Dreyschock.

Framgången med denna sonat fick Sjögren att ganska snart sätta igång med violinsonat nummer två. Den uruppfördes på den första nordiska musikfesten i Köpenhamn 1888, i närvaro av Edvard Grieg och många andra nordiska tonsättare, inte minst danska. Sonaten fick genast ett gott mottagande som ett viktigt verk i den unga nordiska musiken. Den skulle genom åren bli Sjögrens kanske största publikframgång.

Ribban var nu högt satt, vilket förmodligen gjorde det svårt för Sjögren att gå vidare inom genren. 1890-talet var en svår period för honom på det personliga planet på grund av allvarlig sjukdom och hans mors död. Han påbörjade en tredje violinsonat under en sejour i Berlin hos Alexander Friedrich, lantgreve av Hessen, men avbröt. Först när han gift sig och återfått hälsan var han beredd att återta arbetet på denna sonat. När Tor Aulin och Wilhelm Stenhammar uruppförde den i Stockholm år 1900 fick den ”ett jublande bifall, som ej slutade förrän tonsättaren ett par gånger visat sig för publiken och mottagit dess tack”. Ett vittnesbörd om både tonsättarens och genrens popularitet.

Här börjar Sjögrens kontakter med några av tidens stora violinister. Den förste av dem var belgaren Eugène Ysaÿe. Han kände till och uppskattade Sjögrens sonater, och när makarna Sjögren sökte upp honom i Paris rekommenderade han sin yngre kollega, den blivande stjärnan Jacques Thibaud. Thibaud spelade den första och den tredje sonaten på en konsert i Paris 1901.

Efter den tredje violinsonaten kom det ytterligare två, 1908 respektive 1914, också de med anknytning till den Sjögrens parisiska miljö. Den fjärde sonaten togs upp av en

annan violinist i världsformat, rumänen George Enescu. Han och Sjögren spelade den tillsammans vid flera tillfällen, och den femte och sista sonaten tillägnades Enescu.

Violinisterna Tor Aulin och Sven Kjellström hjälpte Sjögren med violinistisk sakkunskap för sonaterna. I övrigt är den tysk-franska kombinationen karakteristisk för deras miljö: Émile Sauret, en fransman verksam i Berlin; Alexander Friedrich, vän till Brahms och elev i Faurés kompositionsklass i Paris; George Enescu, påverkad av Brahms och elev till Fauré; slutligen Sjögren själv, utbildad i Berlin och senare verksam i Paris.

Sonaterna mottogs med stigande entusiasm i Sverige under Sjögrens egen tid. Också i tysk, fransk och engelsk press var mottagandet mycket positivt. Därefter följde en lång tid då de sågs som alltför romantiska. En kritik hade dessutom alltid funnits mot att Sjögren lät sina teman återkomma exakt likadana i stället för att variera och bearbeta dem. Själv tillbakavisade han kritiken: ”Det är inte sant att jag ej genomarbetar mina motiv, men – jag överarbetar dem inte”. Till sonaternas kvalitéer hör den rika uppfinningen som gör dem till en tacksam repertoar. De har en bättre tid nu än vad de hade för 50–60 år sedan.

© *Anders Edling,* Levande Musikarv.

Kritisk kommentar

Sonate nr 3 g-moll op. 32 för violin och piano (1899-1900)

Till grund för utgåvan ligger Emil Sjögrens autograf, partitur (sats 2 och takt 1–110 i sats 4) samt manuskript, partitur (sats 1, 3 och takt 111–206 i sats 4), som är kopierat av Berta Sjögren. Dessutom en fullständig blyertsskiss från 1899–1900 och tryck i korrektur (daterat 24/10 1900) i Sjögrensamlingen, Statens Musikbibliotek, Stockholm.

Fullständig autograf och separat violinstämma finns ej i samlingen och har aldrig funnits enligt Berta Sjögren.

Hon har antecknat i manuskriptet: ”Emil Sjögrens första skisser till Violinsonat nr 3 (g-moll op. 32) upptecknade under vistelse i Berlin vintern 1894-95 som gäst hos Alexander Friedrich, Landgraf von Hessen. Sonaten skrevs först 1899-1900 i Stockholm och på Bromö i Westergötland.”

”Tor Aulin gjorde bågföringarna i verket”, skriver Berta Sjögren i Minnesanteckningar 1957-59.

I boken *Musikmänniskor* (1943) skriver violinisten Sven Kjellström om Emil Sjögrens violinsonater: ”Vid tillkomsten av de två första violinsonaterna hade Tor Aulin varit en god medhjälpare i vad det rörde violinstämman, och för de efterföljande hade jag glädjen att få deltaga i utformningen av en del violinistiska detaljer.”

Den första tryckta utgåvan publicerades 1900 av Det nordiske Forlag (Musikforlaget: Henrik Hennings), Köpenhamn och Julius Hainauer, Breslau.

I denna nya utgåva är violinstämman identisk med den i autografen/manuskriptet och trycket i korrektur.

Edition Suecia publicerade alla fem sonaterna för violin och piano i en samlingsutgåva 1957 med tillstånd av de olika förlagen som tryckt sonaterna. I den utgåvan redigerades alla violinstämmorna av violinisten André Mangeot, London.

Sonaten är tillägnad S.A.R. Alexander Friedrich, Landgraf von Hessen. Den uruppfördes den 3 april 1900 i Stockholm av Tor Aulin och Wilhelm Stenhammar.

Kommentarer

Till skillnad från de två första violinsonaterna har man i tredje sonatens autograf/manuskript skrivit ut artikulation och dynamiska tecken i parallellställen i återtagningsdelen (reprisen) i varje sats.

I tidigare tryckta utgåvor finns vissa skiljaktigheter vad gäller bågar och dynamiska

beteckningar i förhållande till autografen/manuskriptet. Dessa redovisas i kommentarerna liksom de skillnader som finns mellan autografen/manuskriptet och trycket i korrektur.

I Edition Suecias samlingsutgåva (1957) finns metronomtal angivna för varje sats. I au, m.s. och korrekturet finns inga.

Förkortningar
au. = autograf
m.s. = manuskript
korr. = tryck i korrektur
ES = Edition Suecia
pi. = pianostämman
vl. = separata violinstämman
part. = partitur
< = crescendotecken
> = diminuendotecken

Sats 1
daterad 26/8 1899

Takt 22 m.s. pi.: *mp* saknas.
Takt 26 ES vl.: hel båge.
Takt 43-44 m.s. part. vl.: bågarna saknas.
Takt 45 korr. vl.: *mf* > .
Takt 72 korr. vl.: *p.*
Takt 133 m.s. part.+ korr. part. + sep. vl.: återställningstecken före e saknas.
Takt 149 korr. part. vl.: återställningstecken före a saknas.
Takt 155 m.s. part. vl.: *b*-förtecken före a saknas.
Takt 162-163 blyertsskissen pi.: återställningstecken före e; m.s. pi: återställningstecken före e saknas.
Takt 179 korr. vl.: *f.*
Takt 210 au. part. vl.: ej *p.*

Sats 2
Daterad 30/1 1900.

Takt 71 au. part. vl.: *mf* saknas, jfr takt 181
Takt 73-74 au. part. vl.: *f* > saknas, jfr takt 183–184.

Sats 3
Daterad 14/1 1900.
I m.s. och korrekturet: *Largo*; i samlingsutgåvan ES (1957) *Molto Andante.*

Takt 10 m.s. part. vl.: ej < > .

Sats 4
Daterad 27/3 1900.

Takt 62 au. + korr. part. vl.: ej *p*, korr. vl.: *p.*
Takt 71 au. + korr. part. vl.: ej < , korr. vl.: < , jfr takt 153.
Takt 153 korr. vl.: < saknas.
Takt 195 m.s. part. vl.: båge g–c saknas.
Takt 204 + 205 m.s. part. vl.: *rall.* från takt 205, m.s. pi.: *rall.* saknas.

© *Ingrid Lindgren,* Levande Musikarv

Emil Sjögren

In his day, Emil Sjögren (1853–1918) was most known for his organ playing, mainly his improvisations on the instrument. He was associated with St Johannes Church in Stockholm, where he worked from 1891 to his death. But Sjögren was also a pianist, educator and not least composer.

Sjögren studied at the Royal Conservatory of Music from 1869 to 1874, and later continued in Berlin, studying for Friedrich Kiel (composition) and Carl August Haupt (organ) from 1879 to 1880. Back in Stockholm, the city of his birth, he was the organist at the French Reformed Church from 1880 to 1884 and taught at Richard Andersson's School of Music from 1886 to 1888.

Regular sojourns in Paris with his wife Berta from 1901 on developed Sjögren as a composer, as the French capital was something of a European cultural centre at the time. Sjögren's work was performed there to an unusual extent for a Swedish composer.

Sjögren's body of work mainly comprises organ music, solo songs, works for violin and piano and piano pieces; thus there are no large-scale works. Most performed are his solo songs, which are appreciated for their empathetic musical compositions of the selected texts. But his works for organ and for violin and piano also recur constantly in concert programmes.

On 30 January 1892, Emil Sjögren was elected to the Royal Swedish Academy of Music.

© *Gunnar Ternhag,* Levande Musikarv
Transl. Martin Thomson

Sonatas for violin and piano

Emil Sjögren began his first violin sonata in the autumn of 1883. He had few Swedish paragons; Grieg's violin sonatas were a probable source of inspiration, however. Sjögren's Danish publisher Henrik Hennings may also have been a driving force.

Sjögren wrote a total of five violin sonatas, all in traditional sonata form regarding number and order of movements – all in four movements, excepting the first, which has three – as well as the outer movements' sonata form. The first and second sonatas were written in the 1880s, and the others after 1900, when he spent long periods in Paris. During this time, he also wrote a cello sonata and two piano sonatas.

The first sonata knew a long gestation. It was written during Sjögren's 1884 to 1885 travels to Vienna, Merano, Munich and Paris. It also saw its international beginnings in other ways: it was published by Peters in Leipzig and first performed in Stockholm in 1886 by the French violinist Émile Sauret and the Czech pianist Felix Dreyschock.

Its success spurred Sjögren to begin the second violin sonata quite soon afterwards. It was initially performed at the first Nordic Music Days in Copenhagen in 1888, in the presence of Edvard Grieg and several other Nordic composers, many of them Danish. The sonata was immediately well-received as an important work in young Nordic music. Throughout the years, it was probably Sjögren's greatest public success.

The bar was now set high, which presumably made it difficult for Sjögren to progress in the genre. The 1890s were a difficult time for him on a personal level, owing to serious illness and the death of his mother. He began a third violin sonata during a stay in Berlin with Alexander Friedrich, Landgrave of Hessen, but interrupted his work. It was only once he had married and recuperated that he was ready to resume work on this sonata. When it was first performed in Stockholm in 1900 by Tor Aulin and Wilhelm Stenhammar, it received 'a huge ovation, which did not stop until the composer had appeared before the audience several times to receive their thanks' – a testimonial to the popularity both of the composer and the genre.

At this point, Sjögren's contacts with some of the great violinists of the age began. The first was the Belgian Eugène Ysaÿe. He knew and appreciated Sjögren's sonatas,

and when the Sjögrens met him in Paris, he recommended his younger colleague to them – the star-in-the making Jacques Thibaud. He was to play the first and third sonatas at a 1901 concert in Paris.

After the third violin sonata, two more appeared in 1908 and 1914, which were also linked to Sjögren's Parisian milieu. The fourth sonata was taken up by yet another world-class violinist, the Romanian George Enescu. He and Sjögren played it together on several occasions, and the fifth and last sonata was dedicated to Enescu.

The violinists Tor Aulin and Sven Kjellström helped Sjögren with their violin expertise for the sonatas. Otherwise, the German-French combination is characteristic for their circles: Émile Sauret, a Frenchman who worked in Berlin; Alexander Friedrich, a friend of Brahms and a student in Fauré's Parisian composition class; George Enescu, influenced by Brahms and a student of Fauré's; and finally Sjögren himself, educated in Berlin and later active in Paris.

In Sweden, the sonatas were received with mounting enthusiasm in Sjögren's own lifetime. They were also very well-received in the German, French and British press. There followed a period during which they were considered far too romantic. Furthermore, the criticism had been levelled against Sjögren that he allowed his themes to return in the exact same shape instead of through variations and developments. He himself retorted: 'It is not true that I do not develop my themes – but I do not overdevelop them.' Thanks to their rich invention, the sonatas are a rewarding repertoire, and they now enjoy better days than they did 50 or 60 years ago.

© *Anders Edling,* Levande Musikarv.
Trans. Martin Thomson